

INTERNATIONAL JOURNAL OF
MODERN EDUCATION
(IJMOE)
www.ijmoe.com

**PERANAN NILAI BUDAYA KEINSANAN KE ARAH
PENGUKUHAN KESEPADUAN SOSIAL DALAM KOMUNITI
PELAJAR INSTITUSI PENGAJIAN TINGGI**

*THE ROLE OF HUMANITY CULTURAL VALUES TOWARDS STRENGTHENING
SOCIAL COHESION AMONG THE COMMUNITY OF STUDENTS OF HIGHER
EDUCATION INSTITUTION*

Mohd Sobhi Ishak¹, Norsiah Abdul Hamid^{2*}

¹ Institut Kajian Etnik, Universiti Kebangsaan Malaysia, Malaysia
Emel: msobhi@ukm.edu.my

² Pusat Pengajian Teknologi Multimedia dan Komunikasi, Universiti Utara Malaysia, Malaysia
Emel: nor1911@uum.edu.my

* Corresponding Author

Article Info:

Article history:

Received date: 05.01.2023

Revised date: 30.01.2023

Accepted date: 15.02.2023

Published date: 27.03.2023

To cite this document:

Ishak, M. S., & Hamid, N. A. (2023). Peranan Nilai Budaya Keinsanan Ke Arah Penguatan Kesepaduan Sosial Dalam Komuniti Pelajar Institusi Pengajian Tinggi. *International Journal of Modern Education*, 5 (16), 01-16.

DOI: 10.35631/IJMOE.516001

This work is licensed under [CC BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Abstrak:

Kesepaduan Sosial merupakan pengukuran penting kepada pencapaian perpaduan dalam kalangan masyarakat di Malaysia khususnya perpaduan di antara etnik. Indeks Perpaduan Nasional (IPNas) 2018 menunjukkan Kesepaduan Sosial meningkat ke tahap yang baik disebabkan pengaruh Etos Bangsa dan Hubungan Sosial Rentas Etnik. Kajian ini bertujuan meneroka pengaruh langsung pemboleh ubah Nilai Budaya Keinsanan terhadap Etos Bangsa dan Hubungan Sosial Rentas Etnik ke arah mengukuhkan Kesepaduan Sosial dalam kalangan pelajar Melayu dan Bukan Melayu di institusi pengajian tinggi awam dan swasta. Pemboleh ubah Nilai Budaya Keinsanan dibangunkan daripada sumber Al-Quran dan dioperasionalkan kepada nilai sejagat yang sesuai dijadikan pengukuran nilai kepada semua etnik. Seramai 445 orang responden terdiri daripada pelajar etnik Melayu, Cina dan India terlibat dalam kajian ini. Teknik pensampelan bebola salji digunakan untuk mendapatkan komitmen pelajar secara sukarela melalui jaringan komuniti media sosial pelajar. Analisis statistik deskriptif digunakan untuk memerihalkan demografi responden manakala analisis PLS-SEM digunakan untuk menguji model hipotesis kajian. Hasil analisis keseluruhan mendapati penghayatan Nilai Budaya Keinsanan signifikan mempengaruhi secara langsung Etos Bangsa dan Hubungan Sosial Rentas Etnik serta mengukuhkan Kesepaduan Sosial. Nilai Budaya Keinsanan didapati cenderung meningkatkan nilai Etos Bangsa dan Hubungan Sosial Rentas Etnik bagi Etnik Melayu manakala Nilai Budaya

Keinsanan lebih cenderung meningkatkan Etos Bangsa bagi Etnik Bukan Melayu. Kesimpulannya, Nilai Budaya Keinsanan adalah faktor pemula yang penting untuk diacuankan ke dalam komuniti pelajar supaya usaha pengukuhan perpaduan dalam masyarakat pelbagai etnik di negara kita akan dapat diperkasakan secara lebih berfokus.

Kata Kunci:

Nilai Budaya Keinsanan, Kesepaduan Sosial, PLS-SEM, Etnik

Abstract:

Social Cohesion is an important measurement for the achievement of unity among society in Malaysia, especially unity between ethnic groups. The National Cohesion Index (IPNas) 2018 shows that Social Cohesion has increased to a good level due to the influence of National Ethos and Cross-Ethnic Social Relations. This study aims to explore the direct influence of the Humanity Cultural Value variable on the National Ethos and Cross-Ethnic Social Relations towards strengthening Social Cohesion among Malay and Non-Malay students in public and private higher education institutions. The Humanity Cultural Value variable was developed from Al-Quran sources and operationalized into a universal value that is suitable as a value measurement for all ethnicities. A total of 445 respondents consisting of ethnic Malay, Chinese and Indian students were involved in this study. A snowball sampling technique was used to obtain voluntary student commitment through the student's social media community network. Descriptive statistical analysis was used to describe the demographics of the respondents while PLS-SEM analysis was employed to test the study's hypothesised model. The results of the overall analysis found that the appreciation of the Humanity Cultural Value significantly directly affects the National Ethos and Cross-Ethnic Social Relations as well as strengthening Social Cohesion. The Humanity Cultural Value is found to tend to increase the value of the National Ethos and Cross-Ethnic Social Relations for the Malay Ethnicity while the Humanity Cultural Value is more likely to increase the National Ethos for the Non-Malay Ethnicity. In conclusion, the Humanity Cultural Value is an important initiating factor to be moulded into the student's community so that efforts to strengthen unity in the multi-ethnic society in the country will be empowered in a more focused manner.

Keywords:

Humanity Cultural Value, Social Cohesion, PLS-SEM, Ethnicity

Pengenalan

Kesepaduan Sosial merupakan pengukuran penting kepada pencapaian perpaduan dalam kalangan masyarakat di Malaysia. Kesepaduan Sosial merupakan satu petunjuk kepada kesepaduan yang sebenarnya telah dicapai (Shamsul, 2020). Kesepaduan ini merujuk kepada pemerihaln elemen-elemen sepunya yang wujud dalam masyarakat hasil daripada proses penyatupaduan yang diusahakan merangkumi elemen rasa kekitaan, penyertaan, kesamarataan, pengiktirafan, legitimasi dan keterangkuman dalam kehidupan seharian.

Kajian sejak dua dekad lalu yang dilaksanakan oleh Mansor Mohd Noor menunjukkan Kesepaduan Sosial antara etnik dipengaruhi oleh Hubungan Sosial Rentas Etnik dalam kalangan masyarakat (Mansor 2006, 2012). Ia juga turut diaplikasikan dalam konteks yang

lebih berfokus seperti kajian dalam kalangan anggota Polis Diraja Malaysia (Khairol, 2014), golongan peniaga (Ahmad Zul Hakimi, 2019), penduduk di Kawasan Rukun Tetangga (Beh, 2021), golongan belia (Aizathul Hani, 2020) dan pelajar institusi pengajian tinggi awam (Ummi Munirah Syuhada, 2022). Kesepaduan sosial juga turut dipengaruhi oleh Etos Bangsa (Bar-Tal, 2000; Nor Hashimah et al., 2004; Mansor et al. 2006). Penelitian terhadap kepentingan dua elemen ini telah diambil kira dalam pembentukan Indeks Perpaduan Nasional (IPNas) 2018. Kajian pembangunan Indeks Perpaduan Nasional 2018 mendapati bahawa Kesepaduan Sosial dalam kalangan rakyat Malaysia telah mencapai nilai varian perubahan 56.7% dengan pengaruh daripada beberapa pemboleh ubah lain termasuk Etos Bangsa, Hubungan Sosial Rentas Etnik, Tahap Keetnikan, serta Tadbir Urus dan Pembangunan.

Tingkah laku sering dirujuk berdasarkan nilai murni yang diterapkan semasa di sekolah seperti tanggungjawab, baik hati, hormat, hemah tinggi, dan sebagainya (Kementerian Pendidikan Malaysia, 2013). Namun, kajian ini meneliti konsep tingkah laku dari perspektif yang berbeza. Tingkah laku dilihat berdasarkan Nilai Budaya Keinsanan yang dibentuk berlandaskan Al-Quran yang dioperasionalkan dalam konteks umum bersesuaian dengan semua etnik dan agama (Mansor et al., 2020). Justeru, kajian ini bertujuan mengenal pasti pengaruh Nilai Budaya Keinsanan, Etos Bangsa dan Hubungan Sosial Rentas Etnik terhadap pengukuhan Kesepaduan Sosial. Bersesuaian dengan konsep sejagat Nilai Budaya Keinsanan, kajian ini memfokuskan kepada perbezaan pengaruh pemboleh ubah kajian dalam kalangan pelajar Etnik Melayu dan Bukan Melayu.

Sorotan Literatur

Kesepaduan Sosial

Istilah Kesepaduan Sosial menerangkan proses (mengatasi keadaan) yang melibatkan komitmen dan keinginan untuk hidup bersama dalam suasana harmoni. Konsep ini diperkenalkan oleh Jenson (1998) dan Bernard (1999) melibatkan elemen keterangkuman, rasa kekitaan, penyertaan, pengiktirafan, legitimasi dan kesamarataan. Kesemua komponen ini adalah asas yang digunakan oleh Markus (2020) untuk memetakan tahap kesepaduan sosial masyarakat di Australia melalui Scanlon-Monash Index of Social Cohesion. Di Malaysia, Kesepaduan Sosial didefinisikan sebagai suatu keadaan aman, stabil, makmur dan sejahtera yang wujud dalam sesebuah masyarakat, khususnya yang berbilang etnik, kerana wujudnya kesepakatan sosial yang kuat yang terbina untuk sekian lamanya (Shamsul & Anis, 2014). Konstruk ini telah diaplikasikan dalam berbagai kajian terdahulu antaranya Khairol (2014), JPNIN dan KITA (2019), Ahmad Zul Hakimi (2019), Beh (2021) dan Ummi Munirah Syuhada (2022).

Kajian oleh Khairol (2014) dalam kalangan anggota Polis Diraja Malaysia mendapati Kesepaduan Sosial dipengaruhi secara langsung oleh etnisiti dan tadbir urus, tetapi tidak dipengaruhi secara langsung oleh etika kerja. Dapatan kajian JPNIN dan KITA (2019) pula menunjukkan tahap Kesepaduan Sosial yang tinggi melalui sumbangan pemboleh ubah peramal iaitu Tahap Keetnikan, Batas Etnik, Hubungan Sosial Rentas Etnik, Tadbir Urus dan Pembangunan, Etos Bangsa, Detik Perpaduan dan Defisit Sosial, manakala Ahmad Zul Hakimi (2019) mendapati tadbir urus dan pembangunan mempengaruhi secara positif Kesepaduan Sosial, tetapi batas etnik tidak mempengaruhi secara positif Kesepaduan Sosial.

Beh (2021) pula mendapati terdapat perbezaan yang signifikan di antara etnik Melayu, Cina, India dan bumiputera Sabah Sarawak bagi setiap dimensi Kesepaduan Sosial yang diuji iaitu rasa kekitaan, keterangkuman, penyertaan, pengiktirafan dan kesamarataan. Walau bagaimanapun, dimensi legitimasi tidak menunjukkan perbezaan yang signifikan antara etnik tersebut. Ummi Munirah Syuhada (2022) membuktikan kesepaduan nasional terhasil daripada gabungan Etos Bangsa dan Kesepaduan Sosial. Selain itu, Kesepaduan Sosial juga wujud dengan kukuh dalam kalangan pelajar universiti (Tan Tien Chee & Mohd Syarifudin, 2022; Ummi Munirah Syuhada, 2022). Kesepaduan sosial yang kuat wujud dalam dimensi kekitaan, keterangkuman, pengiktirafan dan kesaksamaan, manakala Kesepaduan Sosial dalam dimensi legitimasi adalah sederhana dan rapuh dalam dimensi penyertaan (Beh, 2021).

Etos Bangsa

Konsep Etos Bangsa merupakan ringkasan daripada perkataan Etos Nasional Bangsa Malaysia yang boleh difahami sebagai “ciri-ciri unik masyarakat setempat yang mengikat seseorang individu dengan individu yang lain, dan yang mengikat individu dengan negara” (Mohd Mahadee, 2015). Etos Bangsa juga boleh dimaksudkan sebagai identiti dan jati diri kebangsaan. Etos Bangsa boleh menjadi suatu unsur yang ideal, membentuk nilai-nilai, prinsip dan norma-norma yang memberi panduan normatif kepada sesebuah masyarakat (Schwaninger, 2006).

Ikatan etos bangsa yang kuat menjadi asas utama dalam masyarakat yang bersifat pelbagai etnik, multi-budaya dan multi-agama (Ezhar et al., 2005; Mansor et al., 2006). Mantan Perdana Menteri Malaysia, Tun Dr. Mahathir Mohamad (1992) telah mengemukakan gagasan Etos Bangsa yang mengandungi tujuh komponen utama iaitu (1) Rasa kekitaan bersama, (2) Rasa keterikatan emosi negara yang tinggi, (3) Inginkan perkongsian masa depan yang baik, (4) Perkongsian nilai, (5) Kesetiaan, (6) Komitmen, dan (7) Perkongsian sejarah. Komponen ini telah diaplikasi dalam kajian Nor Hashimah et al. (2004), Schwaninger (2006), Swenson (2008), Oren (2009), Mohd Mahadee (2015), Nazri, Mohd Mahadee dan Azizah (2016), JPNIN & KITA, (2019), Beh (2021) dan Ummi Munirah Syuhada (2022).

Beh (2021) mengukur Etos Bangsa berdasarkan tujuh dimensi iaitu perkongsian sejarah, perasaan kekitaan bersama, perkongsian nilai, perkongsian masa hadapan, kesetiaan, keterikatan emosi negara dan komitmen. Beliau mendapati majoriti etnik Cina dan bumiputera Sabah dan Sarawak menilai Etos Bangsa lebih tinggi berbanding etnik lain, manakala majoriti etnik Melayu dan India menunjukkan nilai peratusan yang rendah dari aspek perkongsian sejarah. Ummi Munirah Syuhada (2022) menegaskan Etos Bangsa yang terbina dengan baik dalam kalangan pelajar universiti awam telah membuktikan terbinanya keterikatan emosi kolektif nasional melalui perkongsian pengalaman sejarah, nilai, perasaan kekitaan bersama, perkongsian masa depan, kesetiaan, komitmen dan keterikatan emosi kepada negara sehingga lahirnya semangat patriotisme dan nasionalisme. Nazri, Mohd Mahadee dan Azizah (2016) pula mendapati penerimaan belia terhadap etos bangsa adalah tinggi dari segi nilai, semangat, kepercayaan dan identiti.

Hubungan Sosial Rentas Etnik

Hubungan Sosial Rentas Etnik (HSRE) merujuk kepada jaringan keterlibatan yang menunjukkan keterikatan sivik antara komuniti (Varshney, 2002). Keterikatan sivik pada dasarnya merujuk kepada gabungan interaksi formal dan informal di antara individu dan keluarga (Putnam, 1999). Gabungan kedua-dua konsep tersebut telah diaplikasikan dalam banyak kajian, antaranya Mansor (1999), Khairol (2014), JPNIN dan KITA (2019), Ahmad

Zul Hakimi (2019), Aizathul Hani (2020), Beh (2021), Ummi Munirah Syuhada (2022) serta Khairol, Abd Hamid, Abdullah, Mohammed Zabidi dan Chang Peng Kee (2022).

Kajian oleh Beh (2021) menunjukkan Hubungan Sosial Rentas Etnik berlaku dengan baik tanpa mengira etnik. Di peringkat individu antara penduduk KRT, Hubungan Sosial Rentas Etnik terbina dengan baik, namun penglibatan pada tahap individu dalam menderma wang atau barangan aktiviti kebudayaan lain, berbual dengan jiran etnik lain dan berinteraksi melalui media sosial masih rendah secara relatifnya. Manakala Ummi Munirah Syuhada (2022) mendapati Hubungan Sosial Rentas Etnik menjadi faktor pengantara utama terhadap kesepaduan nasional dalam kalangan pelajar universiti.

Hubungan sosial rentas etnik (HSRE) berdasarkan modal sosial ikatan, rapatan dan jaringan terbina dalam kalangan belia pelbagai etnik (Aizathul Hani, 2020). Belia Melayu lebih terbina HSRE melalui aktiviti berpersatuan manakala belia Cina dan India lebih terbina HSRE melalui aktiviti bersifat harian (Aizathul Hani, 2020; Aizathul Hani et al, 2022; Khairol et al, 2022). Dalam kajian ini, skor HSRE diukur melalui tingkah laku responden terhadap sesuatu perkara ataupun keadaan yang memerlukan keputusan sama ada lebih memihak kepada ketebalan keetnikan atau sebaliknya.

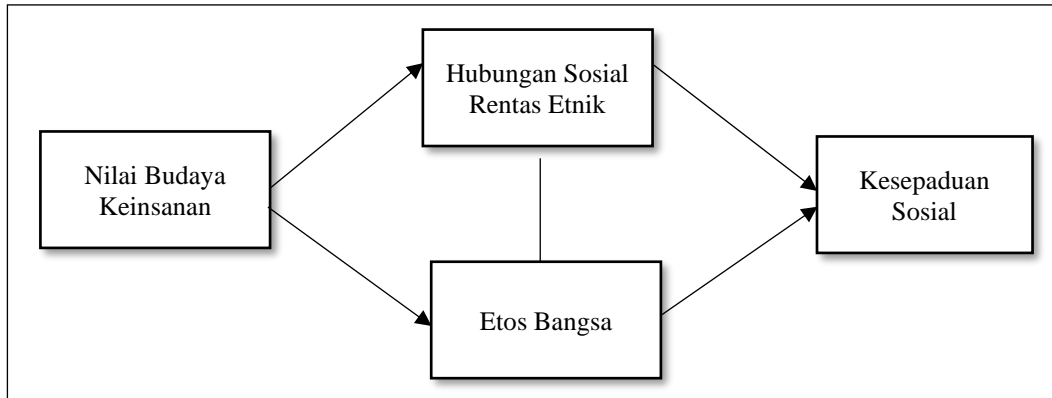
Nilai Budaya Keinsanan

Dari perspektif sosiologi, nilai bergantung kepada asas norma dan budaya sesebuah masyarakat (Mohd. Arif, Mohd Jasmy & Rosnaini, 2005). Nilai seseorang itu akan memperlihatkan kecenderungannya dalam melakukan sesuatu. Walau bagaimanapun, penilaian tingkah laku berdasarkan perspektif nilai masyarakat sahaja tidak mencukupi. Ini adalah kerana nilai-nilai ini kebiasaannya dilihat dalam konteks perbandingan, nilai mana yang dianggap lebih utama daripada yang lain. Nilai di sisi Islam adalah merujuk kepada akhlak, iaitu satu set kepercayaan, undang-undang, sistem yang berkaitan dengan tindakan-tindakan manusia di dalam konteks ketauhidan manusia kepada Allah SWT (Ab. Halim & Zarin, 2002). Konstruk Nilai Budaya Keinsanan bagi meneroka konsep keinsanan sejagat dari perspektif Islam berlandaskan Al-Quran ini telah dibangunkan merangkumi lima dimensi iaitu Berbuat Baik (al-Bir), Pembaikan (Islah), Keadilan (al-Qist), Kerosakan (al-Fasad), dan Kezaliman (al-Zulm).

Metodologi Kajian

Kajian tinjauan keratan rentas ini menggunakan pendekatan kuantitatif berbantuan borang soal selidik. Seramai 445 responden terlibat dalam kajian ini yang terdiri daripada pelajar etnik Melayu, Cina dan India sahaja yang sedang mengikuti pengajian pada peringkat ijazah sarjana muda di universiti awam dan swasta di Malaysia. Pemilihan sampel dibuat menggunakan teknik pensampelan bebola salji dengan cara menghantar undangan menyertai kajian ini secara sukarela kepada pelajar-pelajar yang mengambil subjek hubungan etnik melalui aplikasi WhatsApp dengan kerjasama penyelarassubjek tersebut di universiti masing-masing. Model hipotesis kajian ini adalah berasaskan kerangka kajian-kajian mengenai kesepaduan sosial di Malaysia yang mengandungi tiga pemboleh ubah penting iaitu Kesepaduan Sosial, Hubungan Sosial Rentas Etnik, dan Etos Bangsa. Kesemua pemboleh ubah asas ini adalah komponen penting dalam kajian Indeks Perpaduan Nasional 2018 (IPNas). Pemboleh ubah Nilai Budaya Keinsanan pula adalah konstruk yang dibangunkan oleh Institut Kajian Etnik (KITA), UKM bagi meneroka konsep keinsanan sejagat dari perspektif Islam, tetapi dioperasionalkan dalam konteks umum yang bersesuaian dengan semua etnik dan agama. Analisis statistik deskriptif

digunakan untuk memerihalkan demografi responden manakala analisis PLS-SEM digunakan untuk menguji model hipotesis kajian seperti Rajah 1.

Rajah 1: Model Hipotesis Kajian

Dapatan Kajian

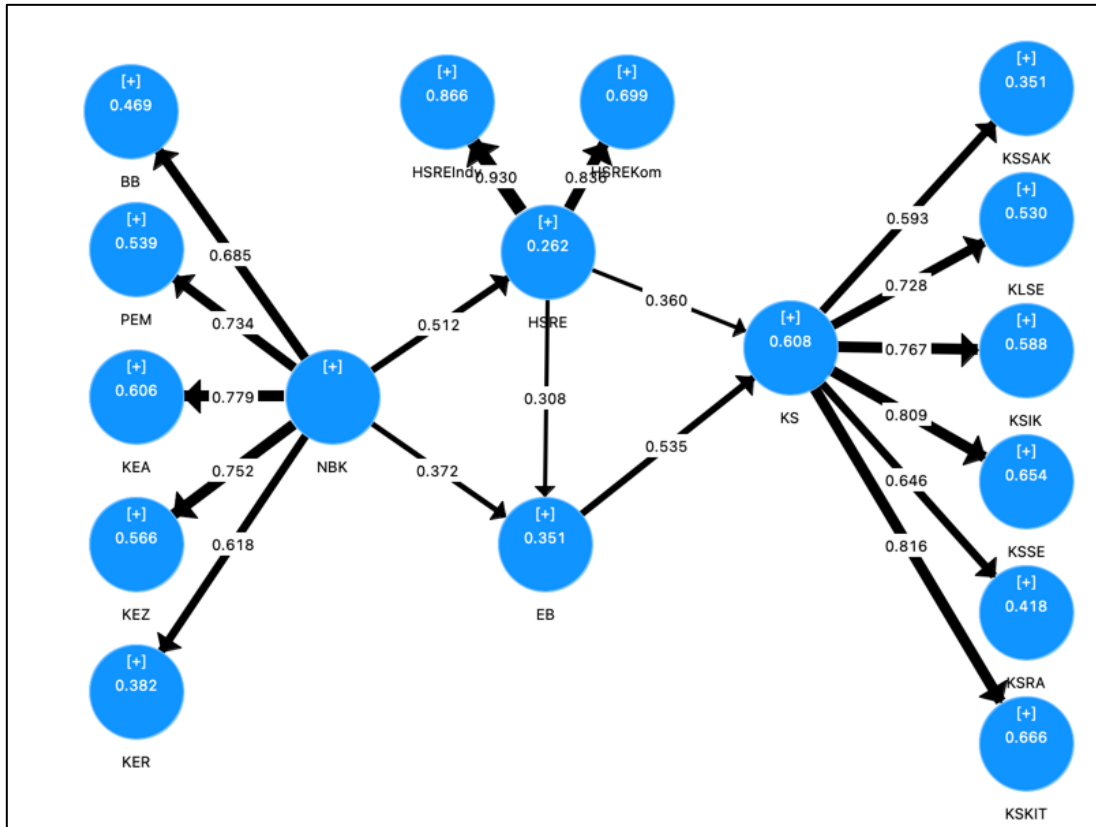
Profil Responden Kajian

Kesemua 445 orang responden terdiri daripada pelajar peringkat pengajian Ijazah Sarjana Muda daripada beberapa Universiti Awam dan Swasta. Majoriti responden mengikuti bidang pengajian Sains Sosial (64.3%) manakala selebihnya dalam bidang Sains (21.8%) dan Teknikal (13.9%). Seramai 38.0% responden lelaki dan 62.0% responden perempuan menyertai kajian ini secara sukarela. Daripada jumlah tersebut, 73.0% adalah etnik Melayu manakala selebihnya 21.1% adalah etnik Cina dan 5.9% adalah etnik India. Responden beragama Islam adalah seramai 73.0%, diikuti Buddha (13.7%), Kristian (9.0%) dan Hindu (4.3%).

Pengujian Model Hipotesis Kajian

Hipotesis 1 (H₁): Nilai Budaya Keinsanan, Hubungan Sosial Rentas Etnik dan Etos Bangsa secara umumnya mempengaruhi secara signifikan Kesepaduan Sosial

Pengujian hipotesis pertama (H₁) melibatkan pengaruh semua pemboleh ubah peramal iaitu Nilai Budaya Keinsanan, Hubungan Sosial Rentas Etnik dan Etos Bangsa terhadap Kesepaduan Sosial. Rajah 2 menunjukkan hasil pengujian keseluruhan model hipotesis kajian (H₁). Kesemua pemboleh ubah peramal iaitu Nilai Budaya Keinsanan, Hubungan Sosial Rentas Etnik dan Etos Bangsa bersama-sama meramalkan secara signifikan kepada perubahan nilai varian Kesepaduan Sosial sebanyak 60.8% (R²=0.608).

Rajah 2: Hasil Pengujian Model Hipotesis Kajian

Perbandingan Dapatan Analisis Etnik Melayu Berbanding Etnik Bukan Melayu

Etnik Melayu

Hipotesis 2 (H₂): Nilai Budaya Keinsanan, Hubungan Sosial Rentas Etnik dan Etos Bangsa mempengaruhi secara signifikan Kesepaduan Sosial dalam kalangan Etnik Melayu

Jadual 1 menunjukkan hasil analisis hubungan langsung dan tidak langsung model hipotesis kajian bagi Etnik Melayu. Analisis hubungan langsung menunjukkan bahawa kesemua pemboleh ubah peramal iaitu Etos Bangsa ($\beta=0.430$, $p<0.05$) dan Hubungan Sosial Rentas Etnik ($\beta=0.434$, $p<0.05$) mempengaruhi secara signifikan Kesepaduan Sosial. Hubungan Sosial Rentas Etnik ($\beta=0.391$, $p<0.05$) mempengaruhi secara signifikan Etos Bangsa. Nilai Budaya Keinsanan mempengaruhi secara signifikan Hubungan Sosial Rentas Etnik ($\beta=0.540$, $p<0.05$) dan Etos Bangsa ($\beta=0.304$, $p<0.05$). Analisis hubungan tidak langsung juga menunjukkan Hubungan Sosial Rentas Etnik mempengaruhi secara signifikan Kesepaduan Sosial melalui Etos Bangsa ($\beta=0.168$, $p<0.05$), Nilai Budaya Keinsanan mempengaruhi Kesepaduan Sosial melalui Etos Bangsa ($\beta=0.199$, $p<0.05$) dan Hubungan Sosial Rentas Etnik ($\beta=0.184$, $p<0.05$).

Jadual 1: Hasil Analisis Hubungan Langsung dan Tidak Langsung Etnik Melayu

Hubungan	Etnik Melayu			
	Beta (β)	Nilai T**	Nilai p*	Sela Keyakinan 95%
Hubungan Langsung				
EB $\rightarrow$ KS	0.430	6.876	0.000	[0.303, 0.543]
HSRE $\rightarrow$ KS	0.434	7.619	0.000	[0.320, 0.545]
HSRE $\rightarrow$ EB	0.391	5.874	0.000	[0.269, 0.506]
NBK $\rightarrow$ HSRE	0.540	11.260	0.000	[0.430, 0.627]
NBK $\rightarrow$ EB	0.304	4.122	0.000	[0.153, 0.442]
Hubungan Tidak Langsung				
HSRE $\rightarrow$ EB $\rightarrow$ KS	0.168	3.980	0.000	[0.088, 0.246]
NBK $\rightarrow$ EB $\rightarrow$ KS	0.199	6.844	0.000	[0.067, 0.191]
NBK $\rightarrow$ HSRE $\rightarrow$ KS	0.184	7.619	0.000	[0.167, 0.312]

Nota: Signifikan: * $p < 0.05$ ** $T > 1.96$, Sela Keyakinan 95% (0 tidak berada di antara julat), KS=Kesepaduan Sosial, EB=Etos Bangsa, HSRE=Hubungan Sosial Rentas Etnik, NBK=Nilai Budaya Keinsanan

Etnik Bukan Melayu

Hipotesis 3 (H_3): Nilai Budaya Keinsanan, Hubungan Sosial Rentas Etnik dan Etos Bangsa mempengaruhi secara signifikan Kesepaduan Sosial dalam kalangan Etnik Bukan Melayu

Jadual 2 menunjukkan hasil analisis hubungan langsung dan tidak langsung model hipotesis kajian bagi Etnik Bukan Melayu (H_3). Hasil analisis hubungan langsung bagi Etnik Bukan Melayu menunjukkan bahawa hanya pemboleh ubah peramal iaitu Etos Bangsa ($\beta=0.709$, $p < 0.05$) mempengaruhi secara signifikan Kesepaduan Sosial manakala Hubungan Sosial Rentas Etnik tidak mempengaruhi secara signifikan Kesepaduan Sosial. Hubungan Sosial Rentas Etnik ($\beta=0.242$, $p < 0.05$) mempengaruhi secara signifikan Etos Bangsa. Nilai Budaya Keinsanan mempengaruhi secara signifikan Hubungan Sosial Rentas Etnik ($\beta=0.570$, $p < 0.05$) dan Etos Bangsa ($\beta=0.334$, $p < 0.05$). Analisis hubungan tidak langsung juga menunjukkan Hubungan Sosial Rentas Etnik mempengaruhi secara signifikan Kesepaduan Sosial melalui Etos Bangsa ($\beta=0.171$, $p < 0.05$), Nilai Budaya Keinsanan mempengaruhi Kesepaduan Sosial melalui Etos Bangsa ($\beta=0.237$, $p < 0.05$). Namun, Nilai Budaya Keinsanan tidak mempengaruhi secara signifikan Kesepaduan Sosial melalui Hubungan Sosial Rentas Etnik.

Jadual 2: Hasil Analisis Hubungan Langsung dan Tidak Langsung Etnik Bukan Melayu

Hubungan	Etnik Bukan Melayu			
	Beta (β)	Nilai T**	Nilai p*	Sela Keyakinan 95%
Hubungan Langsung				
EB $\rightarrow$ KS	0.709	12.535	0.000	[0.578, 0.804]
HSRE $\rightarrow$ KS	0.176	1.944	0.057	[-0.002, 0.325]
HSRE $\rightarrow$ EB	0.242	2.193	0.029	[0.007, 0.445]
NBK $\rightarrow$ HSRE	0.570	8.562	0.000	[0.408, 0.688]
NBK $\rightarrow$ EB	0.334	3.213	0.001	[0.113, 0.534]

Hubungan Tidak Langsung

HSRE→EB→KS	0.171	2.139	0.000	[-0.000, 0.322]
NBK→EB→KS	0.237	3.124	0.002	[0.068, 0.371]
NBK→HSRE→KS	0.100	1.947	0.052	[0.011, 0.205]

Nota: Signifikan: * $p < 0.05$ ** $T > 1.96$, Sela Keyakinan 95% (0 tidak berada di antara julat), KS=Kesepaduan Sosial, EB=Etos Bangsa, HSRE=Hubungan Sosial Rentas Etnik, NBK=Nilai Budaya Keinsanan

Perbincangan

Nilai Budaya Keinsanan telah dibangunkan berlandaskan Al-Quran merangkumi lima dimensi iaitu Berbuat Baik (al-Bir), Pembaikan (Islah), Keadilan (al-Qist), Kerosakan (al-Fasad), dan Kezaliman (al-Zulm). Etos Bangsa pula merangkumi ciri-ciri unik masyarakat setempat yang mengikat seseorang individu dengan individu yang lain, dan juga yang mengikat individu dengan negara. Hubungan Sosial Rentas Etnik (HSRE) adalah jaringan keterlibatan yang menunjukkan keterikatan sivik antara komuniti yang pada dasarnya terdiri daripada gabungan interaksi formal dan informal di antara individu dan keluarga. Kesemua pemboleh ubah peramal iaitu Nilai Budaya Keinsanan (NBK), Hubungan Sosial Rentas Etnik (HSRE) dan Etos Bangsa (EB) menyumbang kepada tahap Kesepaduan Sosial (KS) dalam kalangan pelajar institusi pengajian iaitu sebanyak 60.8%. Ini menunjukkan bahawa secara keseluruhannya, pelajar institusi pengajian tinggi mempunyai tahap Kesepaduan Sosial yang tinggi dan disumbang oleh tiga faktor peramal tersebut. Dapatan kajian terdahulu juga menunjukkan pelajar institusi pengajian tinggi di negara ini mempunyai tahap kesepaduan sosial yang tinggi dan disumbang oleh pemboleh ubah peramal tersebut (Ummi Munirah Syuhada, 2022).

Etnik Melayu dan Bukan Melayu mempunyai persamaan dari segi pengaruh signifikan Etos Bangsa terhadap Kesepaduan Sosial. Ini bermaksud, ciri-ciri bangsa yang didokong oleh pelajar institusi pengajian tinggi mempengaruhi tahap Kesepaduan Sosial mereka. Dapatan ini selari dengan Beh (2021) dan Ummi Munirah Syuhada (2022). Hubungan Sosial Rentas Etnik bagi Etnik Melayu pula didapati memberi pengaruh kepada Kesepaduan Sosial mereka, tetapi tidak bagi pelajar Bukan Etnik Melayu. Dapatan kajian terdahulu oleh Aizathul Hani et al. (2022) juga mendapati belia dari Etnik Melayu mempunyai penyertaan terbina dalam persatuan dan kumpulan berkepentingan khas, manakala belia dari Etnik Cina dan India tidak mempunyai ikatan positif dalam persatuan dan kumpulan berkepentingan khas.

Kedua-dua kumpulan pelajar daripada Etnik Melayu dan Bukan Melayu mempunyai persamaan dari segi pengaruh signifikan antara Hubungan Sosial Rentas Etnik dan Etos Bangsa, begitu juga Nilai Budaya Keinsanan yang mempengaruhi Hubungan Sosial Rentas Etnik dan Etos Bangsa. Hubungan Sosial Rentas Etnik juga didapati memberi pengaruh kepada Kesepaduan Sosial melalui Etos Bangsa bagi kedua-dua kumpulan etnik berkenaan. Selain itu, persamaan ketara bagi kedua-dua kumpulan etnik ini ialah Nilai Budaya Keinsanan yang mempengaruhi Kesepaduan Sosial melalui Etos Bangsa, tetapi Nilai Budaya Keinsanan tidak memberi pengaruh signifikan kepada Kesepaduan Sosial melalui Etos Bangsa bagi Etnik Bukan Melayu.

Kesimpulan

Berdasarkan dapatan kajian, Kesepaduan Sosial kekal dipengaruhi oleh faktor Etos Bangsa dan Hubungan Sosial Rentas Etnik bagi Etnik Melayu manakala hanya Etos Bangsa yang mempengaruhi Kesepaduan Sosial bagi Etnik Bukan Melayu. Nilai Budaya Keinsanan yang

dibentuk daripada sumber Al-Quran dan dioperasionalkan sebagai nilai sejagat menunjukkan pengaruh penting kepada kedua-dua Etnik Melayu dan Bukan Melayu. Dapatan ini menjelaskan bahawa Nilai Budaya Keinsanan seperti keinginan berbuat baik, mahu memperbaiki diri, mahu bersikap adil, mahu mengelakkan kerosakan dan kezaliman telah membentuk biografi diri responden kajian. Oleh itu, Nilai Budaya Keinsanan adalah penting dalam menyediakan pelajar universiti dengan nilai yang baik untuk kehidupan mereka.

Penghargaan

Penulis merakamkan penghargaan kepada Institut Kajian Etnik (KITA), UKM dan Pusat Pengajian Teknologi Multimedia dan Komunikasi (SMMTC), UUM atas sokongan sepanjang menjalankan kajian dan penulisan artikel ini.

Rujukan

- Ab. Halim Tamuri & Zarin Ismail. (2002). Pendidikan Akhlak Dalam KBSM: Persepsi Pelajar Terhadap Konsep Akhlak. *Prosiding Wacana Pendidikan Islam (Siri 1)*. Bangi: Fakulti Pendidikan, Universiti Kebangsaan Malaysia, hal. 120-134.
- Ahmad Zul Hakimi Hassim (2019). *Pembentukan dan pengukuran Model Kesepaduan Sosial dalam kalangan komuniti peniaga di Malaysia*. Tesis Sarjana. Institut Kajian Etnik, Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Aizathul Hani Abd Hamid. (2020). *Pola hubungan sosial rentas etnik dalam kalangan belia: Kajian kes di Pasir Gudang, Johor*. Tesis Sarjana, Universiti Tun Hussein Onn Malaysia.
- Aizathul Hani Abd Hamid, Khairol Anuar Kamri, Muhaymin Hakim Abdullah, Afriva Khaidir & Chang Peng Kee. (2022). Cross-ethnic relations through association participation among youth in Pasir Gudang, Johor. *Journal of Techno Social*, 14(2), 26-34.
- Bar-Tal, Daniel. (2000). *Shared Beliefs in a Society: Social Psychological Analysis*. Thousand Oaks: Sage Publication.
- Beh Sang How. (2021). *Pengaruh Pengantaraan Transisi Politik Dalam Model Kesepaduan Nasional Kawasan Rukun Tetangga Malaysia*. Tesis Doktor Falsafah tidak diterbitkan. Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Bernard, P. (1999). Social cohesion: a critique. *CPRN Discussion Paper No. F09*. Ottawa: Canadian Policy Research Network.
- Ezhar, T., Yee, W., Fazilah, I., Azimi, H., Zainal, A. B., Wong, S. L. & Mansor, M. N. (2005). The relationship of exposure to news media with attachment to the national ethos. *Pertanika Journal Social Sciences & Humanities*, 13(2), 187-198.
- Jabatan Perpaduan Negara dan Integrasi Nasional (JPNIN) & Institut Kajian Etnik (KITA), UKM. (2019). *Laporan Akhir Indeks Perpaduan Nasional, 2018*. Putrajaya: Jabatan Perpaduan Negara dan Integrasi Nasional.
- Jenson, J. (1998). Mapping Social Cohesion: The State of Canadian. *CPRN Study No. F03*. Ottawa: Canadian Policy Research Network.
- Khairol, A. K., Abd Hamid, A. H., Abdullah, M. H., Mohammed Zabidi, A.F. & Chang Peng Kee. (2022). Cross-ethnic Relations Through Association Participation Among Youth in Pasir Gudang, Johor. *Journal of Techno-Social*, 14(2), 26-34. Retrieved from <https://publisher.uthm.edu.my/ojs/index.php/JTS/article/view/12409>
- Khairol, A. K. (2014). *Impak etnisiti, tadbir urus dan etika kerja terhadap kesepaduan sosial Polis Diraja Malaysia (PDRM)*. (PhD thesis). Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Mahathir, M. (1992, January 31). *Bangsa Malaysia yang bersepadu menjelang tahun 2020*. Teks Ucapan di Majlis Makan Malam anjuran Kelab Harvard Malaysia, Kuala Lumpur.

- Mansor Mohd Noor, Hairol Anuar Mak Din, Ahmad Fakhrurrazi Mohammed Zabidi, Sity Daud & Umami Munirah Syuhada Mohamad Zan. (2020). *Tingkah laku keinsanan dalam kalangan pelajar universiti*. Bangi: Institut Kajian Etnik, Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Mansor Mohd Noor. (1999). *Crossing ethnic borders in Malaysia*. Penang: Center For Policy Research, Universiti Sains Malaysia.
- Mansor Mohd Noor. (2012). *Kerencaman sosial dan penipisan batas etnik: kepelbagaian etnik dan perkongsian hidup bersama di Malaysia*. Penerbit UKM.
- Mansor Mohd. Noor, Abdul Rahman Aziz & Mohamad Ainuddin Iskandar Lee. (2006). *Hubungan etnik di Malaysia*. Prentice Hall Pearson Malaysia.
- Markus, A. (2020). *Mapping Social Cohesion 2020: The Scanlon Foundation Surveys Report*. <https://www.monash.edu/mapping-population/public-opinion/social-cohesion-report>.
- Mohd Mahadee Ismail. (2015). *Sosialisasi politik, etos nasional dan negara-bangsa: kajian pendidikan sivik dan program latihan khidmat negara (PLKN) dalam kalangan mahasiswa Universiti Putra Malaysia (UPM)*. Tesis Ph.D. Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Mohd. Arif Ismail, Mohd Jasmy Abd. Rahman & Rosnaini Hj. Mahmud. (2005). Nilai-nilai murni dan pendidikan bersepadu : ke arah kemanusiaan sejagat. *Wacana Pendidikan Islam ke-4*, Melaka.
- Nazri Muslim, Mohd Mahadee Ismail & Azizah Ya'acob. (2016). Persepsi belia terhadap etos bangsa: kajian di Lembah Kelang. *International Journal of the Malay World and Civilisation (Iman)* 4(3): 23-39.
- Nor Hashimah Jalaluddin, Shamsul Amri Baharuddin, Mustafa Omar & Mansor Mohd. Noor. (2004). Identiti nasional dan etos bangsa. *Dewan Budaya* 26(8): 9-13.
- Oren, N. (2009). *The Israeli Ethos of Conflict 1967-2006*. George Mason University: Institute for Conflict Analysis and Resolution.
- Putnam, R. D. (1999). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. New York: Simon and Schuster.
- Schwaninger, M. (2006). *Intelligent organizations powerful models for systemic management*. Springer.
- Shamsul Amri Baharuddin. (2020, 27 April). *Cara lama fahami perpaduan perlu diubah*. <https://www.bharian.com.my/>
- Shamsul Amri Baharuddin & Anis Yusal Yusoff. (2014). *Perpaduan, kesepaduan, penyatupaduan: Satu negara, satu kata akar, tiga konsep keramat*. Institut Kajian Etnik.
- Swenson, D. (2008). *Religion and Family Link*. New York: Springer Science & Business Media.
- Tan Tien Chee & Mohd Syarifudin Abdullah. (2022). Kesepaduan sosial dalam kalangan pelajar universiti. *Advances in Humanities and Contemporary Studies*, 2(2), 24–33. Dicapai dari <https://publisher.uthm.edu.my/periodicals/index.php/ahcs/article/view/5187>
- Umami Munirah Syuhada Mohamad Zan. (2022). *Pembangunan dan Pengujian Indeks Kesepaduan Nasional: Tinjauan Dalam Kalangan Pelajar Universiti Awam Di Malaysia*. Tesis Doktor Falsafah tidak diterbitkan. Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Varshney, A. (2002). *Ethnic Conflict and Civic Life: Hindus and Muslims in India*. New Haven: Yale University Press.